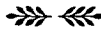

dett" róluk. Jó alkalom kínálkozott a tapasztalatok helyszínen történő összefoglalására és a kölcsönhatások tudatosítására.

Minden gyermek vágyakozva várja a nyarat, hiszen minden évben annyi örömet ígér! Közvetlen szemlélni nem tudjuk. Ezt az anyagot természetesen csak a gyermek meglévő élményei, ismeretei, az előre gyűjtött képek, valamint a nyári tervek alapján tárgyalhattuk meg. A valóságos környezetet egy jól összeállított mozgófilm pótolhatná a legjobban.

Az év végi *összefoglaláskor* jól felhasználhattam az egyéni gyűjteményt. Minden gyermek kezében ott volt a gyűjteményes füzet, s így indultunk el a sétára. Letelepítettünk, és fellapoztuk a füzetet. Az első oldalon egy őszi levél rajza. Esetlen ugyan, de ők készítették. Utána száraz őszi levelek. A következő oldalra, a téli évszak jellemző jeléül, a gyakorlati órán kivágott hóembert ragasztották. Azután téli képek sorakoztak a füzet lapjain. A további lapokon a lepréselt és beragasztott tavaszi virágokat láttuk. A nyári képekre még csak vágyakozva néztek, s közben felidéztek azt a sok örömet, amely várja őket az évi munka után. Így elevedett meg az egy esztendő alatt szerzett ismeretanyag.

A környezetismeret tanítása sok problémát vet fel. A megoldás útjait-módjait keresve, úgy látom, hogy a tanulmányi séta lehetőségeinek kiaknázásától jelentős eredményeket várhatunk.

GLOZIK PÁL

főiskolai adjunktus, Szeged

Nevelési lehetőségek a testnevelési óra bevezető részében

A testnevelési óra szerkezeti felépítését társadalmi, nevelési célkitűzések, egészségügyi törvényszerűségek és az órának a többi óra között elfoglalt különleges helyzete teszi szükségsszerűvé. Ennek megfelelően beszélünk bevezető, előkészítő, fő és befejező részről, amelyeknek megvan a sajátos feladatuk, és csak ezeknek a megvalósítása biztosíthatja együttesen a testnevelési óra egységét és hatásfokát. Nézzük meg most ilyen szempontból a bevezető részt, amelynek feladata:

- a) a szervezethez és a munkahangulat megteremtése,
- b) az érdeklődés és figyelem biztosítása,
- c) a funkcionális hatások kiváltása.

Ez az elmélet, és hogyan történik ezeknek a gyakorlati megvalósítása a testnevelési órán?

Eddigi tapasztalataim azt bizonyítják, hogy a fentiek közül a munkahangulat szenved leginkább kárt az érdeklődés és figyelem sablonos felkeltése által, amely kimondottan csak a tanítás tárgyát alkotó mozgások és — esetleg — a cél megvalósítását szolgáló módszeres eljárás rövid ismertetésére szorítkozik. De addig is, amíg ez bekövetkezik, az osztály, a szokásoknak megfelelően, érdektelenül álldogál, mert ilyenkor csak az osztályfelelősnek van dolga a létszámjelentéssel, amivel őt az egész tanítási évre megbízták. Elhangzik a többszöri „Vigyázz!” vezényszó: feleslegesen. A gyerekek vagy teljesítik, vagy nem anélkül, hogy ez bennük bármilyen értelmi tevékenységet és megvalósításra irányuló törekvést váltana ki.

Hogyan lehet az órának ezt a részét is nevelési szempontból értékesebbé tenni, kérdezhetnék sokan? Nem új és bizonyára több testnevelést tanító nevelő alkalmazta és alkalmazza azt az eljárást általános és középiskolában is, hogy a létszámjelentést az arra érdemesre bízta, és ezt az órán addig tanúsított magatartástól teszi függővé. Egyesek helyett tehát bárki szerepelhet az osztály nyilvánossága előtt, csak ki kell érdemelni! *Van tehát értelme a fegyelmezett magatartásnak, és ennek lényege nem a „kell”, hanem az „érdemes”!* A kényszert felváltja a meggyőződésből fakadó, meghatározott célra irányuló törekvés: a tanulók többségét jellemző szereplési vágy kielégítése által. Az egész osztályra kiterjedő lehetőség „többletkövetelményt” jelent azokra a tanulókra nézve, akik szeretnének kiemeltek, jutalmazottak lenni. Azzal minden nevelő tisztában van, hogy osztályában sokan örömmel vállalkoznak annak a teljesítésére, ami csak határozott önfegyelemmel érhető el. Mi ez a „többletkövetelmény”? Ismerniük kell az osztályuk mindenkori össz- és megjelent létszámát, tudniük kell, hányan és kik hiányzanak, hányan kérnek felmentést, hogyan és mit kell vezényelniük, hol kell ilyenkor állni, és mi a jelentés rövid, de lényeges szövege. Tehát szinte felelnek, és erre fel kell készülnie mindenkinek, aki társai előtt jól akar szerepelni ilyen módon is.

Az önfegyelemmel biztosított magatartás tehát értelmi tevékenységgel bővül, amelyet az érzelmi követnek majd egy-egy megbízás sikeres teljesítése után.

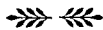
Mi történjék azonban azokkal, akik nem szívesen állnak a „nyilvánosság” elé, sőt örülnek, ha csendben meglapulhatnak társaik között? Mivel az ilyen tanulóknál ez a magatartás önbizalomhiánnyal magyarázható, feltétlenül alkalmas kell nekik adni arra, hogy ők is kipróbálják képességeiket. Ezt kijelöléssel kell megoldani, és szerepeltetni kell őket mindaddig, amíg el nem jutunk velük is a másoknál tapasztalható önkéntes jelentkezésig, amely könnyen észrevehető példás magatartásban jut kifejezésre. Nem lesz azonnal megfelelő eredmény, de meg kell tenni, mert ez az apró feladatmegoldás kiindulási alapot jelenthet a más téren is megkövetelt és bizonyos önbizalmat igénylő eredmények elérésére. Ebbe a munkába a felmentetteket is be kell vonni, hiszen a legtöbbjük jó tanuló, és talán éppen a szükséges önbizalom hiánya is hozzájárult a gyakorlati felmentés megadásához, ami ezzel a kis megbízattal, esetenként vagy sorozatosan, ha lassan is, de visszaszerezhető a náluk egyébként is tapasztalható jobb értelmi adottságok segítségével. Ezek hiánya esetén viszont szorgalmuk szokott az átlagos fölé emelkedni, amely garancia az adott feladat fokozatos teljesítésére.

Az eddigi, a tanulók által is túlságosan megszokott azt az eljárást kell feltétlen megváltoztatni, amely szerint minden osztályban van egy megbízott, mégpedig az egyik legügyesebb és legtalpraesettebb tanuló, akinek a legkevésbé van szüksége a jelentés gyakorlására éppen az előbbieik miatt. Arra törekedjünk tehát, hogy az a rövid mondanivaló, amely az osztály létszámáról és általános helyzetéről tájékoztat hivatalosan is bennünket, legyen mindenki részére olyan lehetőség, próba, amely a meglevő beszédkészséget fejleszti, és aminek más órán is hasznát veheti.

A másik gyakori hiba a bevezető rész megkezdésekor az, hogy a nevelők nem győződnek meg a jelentés helyességéről, és így az teljesen formálissá válik. Mi adhat annak további tartalmat? Az, ha a létszám ellenőrzését összekötjük a felszerelés teljességének és helyességének vizsgálatával. Ez rendre, tisztaságra és a testnevelési órát megelőző otthoni előkészületek megtételére szoktat. Az igaz, hogy amíg ez megtörténik, eltelik 1–2 értékes perc az órából, de megéri, mert csak így lehet az érdeklődést biztosítani a testnevelési óra iránt az első pillanattól kezdve az osztály minden tagja részéről.

Az óra kezdésének ezt a fómáját a középiskolában, mostanában pedig már a gyakorló iskola alsó és felső tagozatában is alkalmazzuk. A tények szerint eredményesen. Előfordult pl. olyan eset, hogy az előző órán megdicsérték egyike szobámban keresett fel jóval a testnevelési óra előtt, hogy a jelentésre vonatkozó megbízatását megerősítse velem. Az pedig mindennapi jelenség, hogy jelentkezésükkel is igyekeznek észrevétni magukat, ha a kiválasztás nehezebben megy a sok példamutató magatartású tanuló közül. Pedig nem könnyű a feladat, amelyre vállalkoznak, mert tévedni nem célszerű a sok „ellenőr” előtt, akik alaposan megnézik, ki hogyan felel meg az előlegezett bizalomnak. Mindenki mindenkiért felelős tehát, de elsősorban önmagáért!

A testnevelési órának ez a rövidke mozzanata, amely eddig szinte tartalmatlan volt, értelmet kap a tanulók szemében is. Nincs „monopólium” többé! A lehetőség mindenki részére biztosított, hogy az osztály legjobbjaként — pillanatnyilag — gyakorolja a határozott kiállást vezénnyelssel és szövegmondással összekötve. Ennek érdekében el kell hoznia az előírt felszerelését, rendeznie kell gondolatait és érzelmeit, amelyek a megtisztelő feladat megelőzéseként fokozottabban jelentkeznek mindenkinél. Eltűnik tehát a sablon! Az oktatás menetének egyik legfontosabb mozzanata, az érdeklődés felkeltése és ezzel a figyelem biztosítása a tanítási anyag iránt már előkészített, az értelmi és érzelmi hatás a megelőző és követő folyamatok által előlegezett. A nevelő tehát az első pillanattól kezdve úgy vezeti az órát, irányítja az osztályt, annak magatartását, hogy már a bevezető részben is kihasználja a nevelési alkalmakat. Így az átmenetet az előkészítő részre nemcsak fiziológiailag oldja meg, hanem az áthangolás értelmi és érzelmi síkon is megvalósul. Mindez elősegíti a későbbi gyakorlatok megértését és a tantervi anyag minél kevesebb hibával történő megvalósítását.

LOHN JÁNOSNÉ

tanítónő, Mőcsény (Tolna megye)

A környezetismeret és a kisdobosi munka kapcsolata

A környezetismeretnek központi szerepe van az I—IV. osztály oktató—nevelő munkájában. Gazdag élmény anyagával sokoldalúan fejleszti a tanulók személyiségét. A környezetismereti órák köré kapcsolódnak majd a többi tantárgyak is, mert pl. az olvasás órán tanítandó anyagot először — a lehetőségnek megfelelően — mindig a tanuló környezetéből, a gyakorlati életből kell venni, magyarázni. Az olvasmányt azt csak kiegészíti, vagy alátámasztja, megerősíti. Ugyanígy a számtan órán a példák a való életből vett számítási problémák anyagát, adatait tartalmazzzák, hisz az oktató—nevelő munkánk fő feladata a valóság megismertetése a tanulókkal. Ehhez az út csak a közelebbi környezet ismeretén keresztül vezet. A mai témának az a célja, hogy megvizsgáljuk az iskolán kívüli kisdobosmunka mennyire kapcsolódik, koncentráldódik a környezetismereti óra anyagához.

Ahhoz, hogy a két munka kapcsolatát részletesen ismerhessük, fel kell idéznünk célját és feladatát. Ezeket szeretném röviden ismertetni és főleg összehasonlítani, mert a kapcsolat itt, és főleg itt nagyon jól észlelhető. *A környezetismeret tanításának feladatai* keretében a közös és önálló megfigyelések, az ehhez fűződő tapasztalatok fel dolgozása által ismertesse meg a tanulókkal a természeti és társadalmi valóság elemi